

“A Espanya creuen que la situació anterior al 1707 era una anomalia”

En el marc del simposi “Espanya contra Catalunya”, el valencià Antoni Furió, catedràtic d’història medieval de la Universitat de València, presentà una ponència sobre el cas valencià. Una aportació atacada amb virulència per part del PP però que serví per a obrir nous fronts de debat.

Més que el contingut de la vostra ponència, el PP valencià va criticar-ne el títol, “Espanya contra el País Valencià”. Creieu que si hagueren assistit sense prejudicis haurien descobert alguna cosa interessant per a ells?

—Crec que sí. El que més els molestava no sols era el títol, sinó també el fet que es parle del País Valencià en un simposi de l’Institut d’Estudis Catalans referit a Catalunya. Per al PP només faltaria ara que a més del Principat el País Valencià i les Illes feren la mateixa reclamació. Això és el que més li ha molestat al PP en general. Quant al PP valencià, si hagueren vingut a la conferència sense prejudicis probablement haurien compartit més d’un punt de vista: com a valencians haurien de ser més a prop de la meua intervenció que, del que, *a priori*, es podia desprendre del títol.

—A la ponència vós recordeu que al segle XV ja hi ha un procés de castellanització impulsat des de l’aristocràcia local. I que el castellà ja ha fet camí com a llengua de cultura i de la cort. La particularitat valenciana respecte a Catalunya pot ser que les posicions de Castella han tingut sempre defensors valencians?

—No. En el cas de la castellanització cultural el que passa és similar al Prin-

cipat, on tenim casos com el de [Joan] Boscà o d’altres, poetes catalans que adoptaren sense problemes el castellà. Quan el castellà assoleix la condició de llengua de cultura no sols és al País Valencià, sinó a tots els territoris de la Corona d’Aragó. I en el cas de Catalunya podem observar textos al voltant de la personalitat diferenciada del Principat escrits en castellà. És un problema de les elits dirigents, que en el cas valencià, com deia el comte-duc d’Olivares, són més “muelles”, més fàcils d’incorporar al projecte d’una Espanya castellanista, uniforme, que no les elits del Principat.

—Em referia a la defensa dels interessos de Castella, més que a un tema estrictament lingüístic.

—Jo no diria que des de dins del País Valencià hi ha una defensa dels interessos de Castella, sinó identificació amb aquells processos. No crec que hi haja cap valencià que vulga defensar els interessos de Castella. El que faig a la ponència és distingir entre Espanya i Castella. I encara que s’expressen en castellà, els valencians volen una Espanya no castellana. El que hi ha és una defensa dels interessos valencians però expressada en castellà.

—Al País Valencià hi ha un consens prou recent i bastant transversal sobre el dèficit de finançament. Però no sempre ha estat així. Tal vegada

PRATS I CAMPS

no siga conegut que els greuges són antics, amb la política fiscal posada en marxa amb el decret de Nova Planta. Canviaria la perspectiva social si això fóra més conegut?

—Crec que sí. El que cal tenir en compte és que abans del decret de Nova Planta la identitat política i jurídica del Regne de València es compartia amb el rei. Això és el que es perd el 1707. Fins aquella data, els territoris de la Corona d’Aragó, i insistic en el plural, no estan obligats a pagar per les empreses de la monarquia si no els afecten directament. Si són coses com la defensa del regne, pagaran. Però si són empreses bèl·liques de la monarquia en l’exterior, com ara a Flandes, no. Això des de Castella es veu malament, perquè consideraven que l’imperi s’estava construint sense l’esforç fiscal de la Corona d’Aragó. Però també és veritat que aquell imperi s’estava construint contra la Corona d’Aragó. De primeres, perquè no els deixaven participar a Amèrica. I en segon lloc perquè Itàlia, que era producte de l’expansió catalano-aragonesa, havia

estat subsumida per Castella, amb la qual cosa no es justificava participar-hi fiscalment. Això s'acabava el 1707: com hi ha aquella percepció que es participa poc sorgeix la idea de fer-los participar al màxim possible. Com? Inventant-se un impost que s'anomena "el equivalente", és a dir, el País Valencià havia de pagar l'equivalent del que pagaven les províncies castellanques. Però no és un impost que substitueix uns altres tributs, sinó que se superposa als impostos que ja existien. La sensació dels valencians del segle XVIII és que estaven explotats fiscalment, sotmesos a una càrrega fiscal extraordinària que no s'acaba en el moment de la guerra, sinó que dura temps després. Això també mostra que, a pesar de tota la retòrica, els territoris de la Corona d'Aragó no van ser integrats en pla d'igualtat, ni tan sols fiscal, dins de la nova monarquia borbònica. Hi foren integrats com a països conquerits, com a països sotmesos, exposats a una sostracció fiscal molt més elevada, la qual cosa ha continuat posteriorment. Si la població

en general tinguera consciència d'això, la percepció del que han estat els últims anys de la història d'Espanya canviaria. Però també és una cosa que cal fer veure als historiadors castellans, que no ho veuen així, troben que la situació anòmala era l'anterior a 1707. O 1714 a Catalunya. En aquell sentit, és molt bona la intervenció de [Josep] Fontana [al simposi] quan fa veure que, en primer lloc, els decrets de Nova Planta trenquen un procés democratitzador en marxa i, per una altra banda, no s'ha demostrat que els catalans, valencians i aragonesos visqueren millor després de 1707 i 1714. No van eixir beneficiats de la guerra, sinó perjudicats. Hagueren de pagar més per coses que no els afectaven o interessaven directament, com les empreses colonials de la monarquia. El problema és que els historiadors tradicionals generalment es preocupen poc de la població, veuen la història des del punt de vista de l'estat, una abstracció: la monarquia, Espanya. Llavors veuen que la guerra de Successió va solucionar una sèrie d'anomalies.

—Quan parlem d'anomalies ens estem referint a qüestions com ara que les Corts dels territoris de la Corona puguen prendre decisions o vetar inversions inadequades. Sembla contradictori que un historiador del segle XXI pugui defensar el punt de vista d'una monarquia absolutista.

—La sort és que ni socialment ni culturalment, però tampoc historiogràficament, estem sols. Es podria considerar que els historiadors que participarem en el simposi som una anomalia, però no és així. Per un cas molt important com ara Anglaterra. Si la història en el segle XVIII hagués anat exclusivament pel camí de l'absolutisme i la centralització monàrquica, com va ser el cas no sols a Espanya sinó també a França, que era el model, aleshores podríem dir que la situació de la Corona d'Aragó era anòmala, que les Corts eren institucions oligàrquiques que no representaven el poble. Resulta que mentre això estava passant ací, a Anglaterra hi ha un procés democratitzador que no es va aturar, al contrari, hi va haver una revolució que el va accelerar. És cert que aquell parlament era oligàrquic, però això també passa ara mateix. I la història ha demostrat que aquell era el camí correcte i no aquest. Hi ha un llibre de [Daron] Acemoglu i [James A.] Robinson, *Per què fracassen els països?*, que compara els casos d'Anglaterra i Espanya i explica molt bé per què el primer prospera i el segon fracassa: mentre que a Anglaterra hi ha institucions polítiques i econòmiques inclusives que desenvoluparen la democràcia i ajudaren a la revolució industrial i al progrés econòmic, en canvi a Espanya es van laminar les Corts, el poder passà al monarca i es desenvoluparen unes institucions polítiques i econòmiques extractives que acabaren aquell incipient procés democratitzador. El resultat fou el que alguns historiadors anomenen la llarga migdiada espanyola, que durà del segle XVIII fins a 1956, l'autarquia del franquisme. Des d'un punt de vista historiogràfic els processos són més complexos de com es pinten i els historiadors espanyols haurien d'estar més atents al que s'està dient. No es tracta d'una revolta o insurrecció historiogràfica catalana, que està en el *mainstream*, en el corrent principal. És més aviat la historiografia espanyola, que insisteix en l'absolutis-

FRATSI CAMPS

me com a factor de modernitat, la que sosté un discurs totalment desacreditat. I ha estat en nom d'aquell discurs que ens han atacat. No és veritat que a partir del 1707 hi haja una més gran prosperitat econòmica.

—**Vós citeu personalitats valencianes vinculades a Felip V molt descontentes pels resultats del decret de Nova Planta. És molt agosarat fer un paral·lelisme amb el moment actual, on hi ha empresaris valencians que consideren que ha estat un mal negoci ofrenar noves glòries a Espanya?**

—Fins i tot jo afegiria el període de la Guerra Civil. Els valencians del 1707, del 1939 i d'ara mateix estem perdent en tant que valencians. Això no implica que no hi haguera valencians botiflers i franquistes que, individualment, guanyaren la guerra. O que hi haja valencians vivint molt bé amb l'actual estat de coses. Però els felipistes valencians del XVIII van veure que havíem perdut en tant que valencians perquè la repressió fou indiscriminada i no limitada al moment posterior a la derrota, es va allargar. Fins i tot es va suprimir el marc institucional i legal del regne. La reflexió que avui es pot fer és que no ha estat un bon negoci l'anticatalanisme, ni ofrenar noves glòries a Espanya ni la defensa d'unes preteses essències valencianistes. Tot això no ha passat de ser pura retòrica, mentre que en el pla material els retrocessos han estat cada vegada més grans. L'estat actual de dèficit de la

“És la historiografia espanyola la que sosté un discurs totalment desacreditat”

Generalitat Valenciana no sols s'explica pel malbaratament i una mala gestió, que ha existit, una bona part és deguda al sistema fiscal i financer que perjudica els Països Catalans.

—**Que Antoni Furió cite la famosa frase del comte-duc d'Olivares té lògica. Però fa poc, un empresari poc sospitos, José María Jiménez de la Iglesia, la recordava en un llibre. En quin moment històric es genera aquesta docilitat dels valencians?**

—L'actual submissió no es produirà fins després del 1707. Abans, amb el comte-duc d'Olivares, es té la percepció que els valencians són “más muelles” que els catalans, però això no significa que no hi haguera resistències. La prova és que quan esclatarà la revolta contra Felip V els valencians s'hi sumen majoritàriament, i ho fan perquè els catalans ho han fet, reviscola una certa consciència de Corona d'Aragó. El trencament d'aquella consciència de pertànyer a un mateix estat que té vigència des del segle XIII fins al segle XVIII, que no és poca cosa, no es produeix fins després

del 1707. Els primers desafectes foren l'alta aristocràcia, pels vincles amb la cort, però la mitjana i petita noblesa no abdica de la seua valencianitat fins el segle XVIII.

—**A hores d'ara la identificació majoritària dels valencians amb Espanya no és discutible, sociològicament. Això és reversible?**

—Reversible ho és tot i irreversible hi ha molt poc. Entre d'altres coses perquè hi ha nous factors en joc, com ara la construcció europea. El marc on es construeixen i desconstrueixen les identitats ja no és l'antic marc peninsular. El procés de construcció d'Europa, amb els seus daltabaixos, ve acompanyat d'un aprofundiment en la democratzació. És molt difícil reprimir en el segle XXI la voluntat majoritària de la població. Pel que fa als valencians, a més d'això s'afegiria el procés al Principat, que genera respostes molt diverses, des de la condemna fins a la identificació. En el fons, tanmateix, hi ha un sentiment d'enveja, de desitjar el mateix. Els valencians més anticatalanistes sempre han envejat la capacitat de decisió dels catalans de plantar-se davant Madrid. No estic dient que els valencians obriren una via sobiranista, però hi ha aquell sentiment d'emulació. Això ens duu a pensar que la torna del que està passant al Principat i prompte passarà al País Basc no siga la recentralització de l'estat. Hom podria pensar que a canvi d'un nou estatus per a aquells territoris, la forma del qual no sabem, podria haver-hi una eliminació de les autonomies, un buidat de competències, la total anul·lació del fet diferencial valencià. Però s'equivoquen els que fan aquella anàlisi. El 1974 la gent eixia al carrer demanant l'Estatut d'autonomia, que s'estigué a punt d'aconseguir l'any 1937. Fins i tot els blasquistes i els anarquistes l'havien estat impulsant abans. No sols al País Valencià, sinó a Galícia, Andalusia o Canàries ha arrelat una idea federalista. El que sí que tindrem els pròxims anys és un enfrontament entre una pulsio recentralitzadora sense complexos i la pulsio federalista. Però no sembla que la voluntat recentralitzadora siga senzilla de dur a terme ni que els valencians ho hàgem de posar fàcil.

Xavier Aliaga